

in enake šole, ona dá jim samo temelj, na katerega zidati morajo potem te šole.
(Konec prih.)

Prilika je tu, oklenimo se je in bodimo praktični!

Spisal M. Rant.

(Konec)

Napredni in za blagor ljudstva resnično zavzeti možje v postojnskem okraju so pa za vpeljavo „Vipavskega sadjerejskega društva“ tudi vsem drugim okrajem naše mile domovine utemeljili uzoren in posneme vreden zgled pravega napredka. Posnemali naj bi ga gotovo naprednjaki v kmetijstvu po vseh okrajih cele kranjske dežele, kar naj bi se razširjalo tudi po sedanjih slovenskih kronovinah!

Tako postala bi naša sicer uboga, a poštena slovenska domovina splošni rajski sadni vrt, ter bila bi potomcem našim najboljši dokaz, da smo umeli pri vsem pomanjkanji štediti in si pritrgovati edino v ta namen, da smo napredovali na poti vodečem k blagostanju, in pa, da smo jim utemeljili pravi vir srečne prihodnosti, kar bodo gotovo tudi sami — vzbujeni po dejanskem zgledu — skrbno nadaljevali nam v slavni spomin, sebi pa v prid in korist.

Dokaz bode pa tudi to, da smo imeli razum, pogum in srce na pravem mestu, namreč tam, kamor nam je vse to mili Stvarnik bil prec iz začetka odločil.

Na noge toraj eden za vse in vsi za enega z duševnimi močmi; oklenimo se krepko nam nudeče se prilike ter bodimo praktični ljudje vsak na svojem mestu, ne pa teoretični in črni egoisti. Delajmo za prihodnost, ne pa le samo za minljivo peno sedanjega časa!

Dne 10. maja t. l. ob slovesnem trenutku poroke prevzvišenega para Habsburške hiše bil sem na kratko omenil, kako moremo svojim naslednikom ogromno svoto več milijonov goldinarjev zagotoviti. En pogoj k temu prične se z božjo pomočjo v tukajšnjem okraju z „Vipavskim sadjerejskim društvom“ izvrševati. Da bode pa to tudi pravega vspeha, potrebno je, da zlati in dragi čas na vse strani skrbno in dobro ter koristno obračamo, svoja gospodarstva vsak po svojem stanu tako uredimo, kakor bi to moralo biti po božjih in naravnih zakonih, da si tako tudi uže za sedanjost moremo potrebnih gmotnih pripomočkov priboriti. Koliko ur, dni, da!, celih tednov posameznik brez vsega prida v večnosti žrelo zginiti pusti — sebi in drugim v škodo! Kolika zguba je uže samo to na vse strani! Pa tudi koliko krajcarjev in goldinarjev se brez vse skrbi lahkomišljeno zapravi, čemur ni le nezadolžena, temveč lastnozakrivljena nevednost in lahkomišljenost vzrok! Privadimo se vsi strogega in resnega gospodarskega mišljenja na vse strani, ter se trdno oklenimo vsake prilike, katera se nam v naš lastni in napredek naših naslednikov ponuja, ter je ne pustimo več iz rok po nobenem načinu! Pregovor veli: „Enkrat zamujeno — za vselej zgubljeno“.

Da bi pač te moje vrstice našle dosti resnih poslušalcev! To je moja najiskrenejša želja, katera, ako bi se tudi vresničila, bila bi mi nezasluženo velikansko plačilo. Bog daj obilni blagoslov svoj!*)

*) V zadnjem listu „Novic“ na strani 302. v 2. oddelku v 5. in 6. vrsti od zgoraj naj se čita: „revnejših po deset skupaj, vsak z letnim doneskom po 10 kr.“ — ne pa po 25 kr. kakor napačno tam stoji.

Národno-gospodarske stvari.

Avstrijska deželna banka, njeni najnovejši sklepi in njena razna podjetja.

Kakor je bilo v predzadnji številki „Novic“ v dopisu iz Maribora naznanjeno, zborovala je izredna glavna skupščina „avstrijske deželne banke“ 19. dne t. m. na Dunaji. V bankini sobani se je pod predsedništvom prvega vodje imenovane banke Nj. ekselence grofa Wodzickega zbralo 44 delničarjev, kateri so vsega vkup 36.000 delnic s 720 glasovi zastopali. Najprej je prebral glavni ravnatelj gosp. vladni svetovalec Hahn glavno poročilo, v katerem se je v tesnih potezajih podala natančna slika dosedanje delavnosti tega denarnega zavoda. Gospodje delničarji so tu zvedeli, pri katerih podjetjih se je imenovana banka vdeleževala in kaka je bila njena delavnost pri njih. Zvedeli so, da se je deželna banka vdeležila porazdaje 5percentne avstrijske papirne rente, dalje, da je sodelovala pri vredbi denarstvenih vrednosti zapadne železnice cesarice Elizabete, da je pomagala pri grajenju in pripravljanju denarstvenih potrebščin za železnico iz Buda-Pešt v Zemun, da se je vdeležila tudi utemeljitve delniške družbe ogerske deželne banke v Buda-Pešti, združenja Rima Muranjskih železarij s Salgo Tarjansko družbo za stanjševanje in zboljševanje železa, da se je vdeleževala grajenja českih lokalnih železnic in pomagala pri srbskem državnem posojilu, da se je dalje vdeležila vtemeljnitve narodne banke za Nemško, banke v Milanu in naposled tudi vtemeljnitve avstrijske planinske rudarske družbe. Konečno omenjava poročevalec še drugih tekočih bankinih poslov in povdarja njihov ugodni napredek.

Po poprečnem preračunu se pokaže do 15. septembra t. l. čistega dobička 2 milijona in 787.000 gld., kar več ko 15percentne obresti delniškega kapitala po vsakokratni časovi cenitvi pomenja.

Predlogi upravnštvenega sveta, da se delniški kapital od 40 milijonov gold. v zlatu ali 100 milijonov frankov povzdigne na 80 milijonov gold. v zlatu ali na 200 milijonov frankov po izdaji novih nadaljšnih 200.000 delnic po 200 gold. av. v. v zlatu ali 500 frankov, dalje da se nekateri paragrafi pravil spremené, kar je ravno zaradi te pomnožitve kapitala potrebno, in da se upravništveni svet pooblastí teh 200.000 delnic s 50 procenti, to je, 100 gold. av. v. v zlatu ali 250 frankov delnica izdati, in slednjič način, po katerem se ima ta izdaja delnic vršiti in vplačevati. Vsi ti predlogi upravništvenega sveta so bili jednoglasno sprejeti. Zajedno so se zaradi izdaje novih delnic sklenjeni načini z družbo „Société de l' Union Générale“ na znanje vzeli in odobrili. Po teh pogodbah se ta družba zaveže vseh na novo izdanih 200.000 delnic deželne banke prevzeti in 1. oktobra 1881. l. vplačati in starim delničarjem vse nove delnice, in sicer za jedno staro prepustiti jedno tako nove izdaje. Vrh tega se je „Société de l' Union Générale“ zavezala tisti dan, ko bode visoka vlada sklepe glavne skupščine odobrila, svoto od 15 milijonov frankov v gotovini za rezervino zalogo deželne banke v blagajnice ravno te družbe vložiti. Deželna banka bode kot plačo na odbitek do 1. oktobra obresti s 4 gld. 16 kr. v zlatu, kar toliko vrže kolikor 10 frankov 40 centimov, starim delničarjem izplačala. Dividenda in naddividenda pride za prvo poslovno leto vsem delničarjem na prid. Način pomnožitve kapitala deželne banke po izdaji novih 200.000 delnic s 50percentnim vplačevanjem je bil izbran na posebno zahtevanje francoskih velikih denarnih mogotcev. Upravništveni svet

deželske banke je vendar oziraje se na Avstrijskem običajne v nova pravila zajedno to določbo sprejel, da se bode popolno vplačevanje vseh 400.000 delnic nadalje v teku treh let zgodilo, ko se bode pomnožitev kapitala odobrila. (Konec prih.)

Gospodarske novice.

Letina v Avstriji po poročilu c. kr. ministerstva kmetijstva pričetkom septembra.

Pšenice in rži pridelalo se je dobro-srednjo mero, ovsa pa nekoliko več. Ječmena, o katerem se je mislilo, da bo pridelek obilen, pridelala se je le srednja mera. Tudi pri koruzi je le srednja mera pričakovati. Isto velja tudi o ajdi v taci krajih, kjer je še niso poželi. Repa in krompir popravila sta se po dežji bolj, kakor se je s prva mislilo; zato bode njun pridelek še precej dober, razen nekaterih krajev na Kranjskem, Tirolskem, Českem in v Bukovini, kjer tožijo, da krompir gnjije. Pridelek otave na deteljščih in travnikih je manj kot srednji. Vina se je še zmerom prav mnogo nadjati, med tem, ko je sadja v nekaterih krajih prav malo.

400.00 gold. bode južna železnica

plačevala deželi štajarski dohodninskega davka. S tem denarjem hoče deželni odbor, kakor „Wiener landw. Zeitg.“ poroča, zopet podkovsko šolo v Gradci ustanoviti in na ondašnjem politehniku pouk v kmetijstvu in gozdarstvu vpeljati.

Trtna uš

je na Francoskem 500.000 hektarov vinogradov čisto uničila in 450.000 hektarov hudo poškodovala. Zdaj razsaja v Gironde, najboljšem vinskem kraju Francoske, kjer je od 172.000 hektarov vinogradov uže 136.000 hektarov napadla in 20.000 čisto uničila. Amerikanske trte se menda tej pošasti najbolj upirajo.

Kako na Ruskem zavarujejo govejo živino.

„Učimo se Avstrijanci od absolutistične države ruske nekaj o tem, česar do sedaj v Avstriji še nismo uganili, to je: zavarovanje goveje živine“ — piše „Wiener landw. Zeitg.“.

Na Ruskem zavaruje vlada govejo živino pred govejo kugo in sicer tako, da za vsako govedo, katero pogine po kugi, 30 do 70 rubljev odškodnine plača, zato pa od vsacega gospodarja davek po pol odstotka ali k večjemu dva odstotka pobira. Odškodnina je pa tako urejena, da za goveda, pitana s tropinami, plača 70 rubljev, za jalovo živino 50 rubljev itd.; celó za tako živino, katera medpotoma pri izvožnji pogine, prejme gospodar odškodnino.

Naj bi po tem zgledu tudi avstrijsko-ogerska vlada osnovala splošno in posilno asekuranco tudi pri nas, vsaj večletne izkušnje kažejo, da so dosedaj vse privatne asekurance za živino, ki so bile v Avstriji ustanovljene, na kant prišle.

Poučne stvari.

Med izvrsten živež človeku.

Na hvalo medú beremo v časniku „Oesterr. ungar. Bienenzeitung“, da ima med tri izvrstne lastnosti, ki so: dober okus, lahka prebavljivost in pa izvrstna redilna moč. Kakor voda, ki jo človek popije,

gre naravnost v kri in ne pusti nobenega ostanka, tako tudi med takoj prestopi v kri in človeka greje in redi.

Je li pa to res? imamo li dokazov za to?

Dokaz najočitnejši je to, da zárod čebelne matice, ki se redí izključljivo le z medom, ima pričetkoma sicer usta in čeva, zadnjice ali riti pa ne. Kakor nekatere živali, ki vedno le v temoti živé, nimajo in ne potrebujejo očes, tako tudi mlade čebele ne potrebujejo zadnjice, kajti vsa hrana takoj stopi v kri in nič ostanka v črevesu ne popusti.

Kolikor tedaj vžijemo medú, to vse je popolnem naše, to je, vse ostane in se prosto spreminja v telesu. Ni ne tedaj gola domišljija, ako se kdo čuti krepkejšega, če vživa za zajutrak med, kakor če bi vžival najmastnejše surovo maslo (puter). Poleg tega tedaj, da skrbimo za dobro mleko, skrbimo tudi za pridobivanje čistega medú; tako bi te dobrote deležen postal kmet in meščan.

Národno blagó.

Slovenska prisega iz leta 1782.

Uvrstite, drage „Novice“, člankom svojega lista malo drobtinico, ki nam kaže, kako je prosti naš narod pisal pred 100 leti svoj jezik. Prepisana je „prisega“ po izvorniku.

„Jeft Mathia Seiz inu Jeft Mathia Savierscheg per-feschem Bogu Ozhetu, Sinu inu Suetimu Duchu, de Smo mi Sofedie is Savertatsch kar jeft pounm u tem krajo, ki le malo Berdo imenuje, ufsellej, kar je blo potreba, koker lef sekati, Pafslu inu toku ufse Pravize koker Noulani noter imeli inu tudi Smo schiher in u meru pafslu na malim Berdu, Voftrim Verhu do zeste inu do guidouzhouga Bukouja u koti inu tu. Toku guifhno, koker meni Bug ufigamogozhni na moi pufsedni zhal pomagat ozhe. Amen. A. H.

Zabavne stvari.

Spomini.

„Sine ira et studio“.

Pridejo trenutki v našem življenji, ko se nehoté spomnimo onih dni, ki smo jih prebili med šolskimi zidovi. Spominjamo se pa onih časov tem raji, čem bolj so bili zanimivi za nas. Tista doba, v kateri nam je bilo odločeno, obiskavati „modric slovenskih hram“, je bila v marsikaterem obziru, lahko rečemo, tudi v političnem obziru zanimiva.

Naj zato objavimo nekoliko taci spominov iz preteklih dni. Čitatelji naši bodo lahko posneli, kakošen je položaj slovenskih profesorjev in kakošen slovenskih dijakov na naših srednjih šolah.

Bilo je leta 187—. Na gimnaziji * spremenilo se se je v teku časa mnogo. Stare učiteljske moči so odstopile, nekatere tudi nolens volens in nastopile so mlajše. Tudi dijaško življenje postalo je drugače. In sedaj ima tudi nov ravnatelj nastopiti poslovanje. Dijaki smo zopet prišli iz mnogih krajev v malo mestice, da si bistrimo um po ne predolgem odmoru dveh mesecev. Pričakovali smo novega ravnatelja. Kakor smo si ga uže slikali v duhu, istina je, da nismo pričakovali narodnega možá, pa tudi tacega ne, ki bi bil kos slovenskemu jeziku. Pa vsaj smo se uže taci predstojnikov navadili, kajti „50 meilen weit vom windischen land“ bila je takrat parola ustavovernega ministerstva. Kdo

ti čisto novi, a za živinozdravstvo silo važni poskusi izpali.

Obrtnijska novica.

Železo se podražuje.

Fužine Terniške, Rihenuške in Storeške so povišale ceno železa za 5 gold. pri bačvi (toni). Zgornješlezke fužine povišale so ceno za 2 marki (1 gld. 20 kr.) in tudi iz Westfalna se naznanja zvišana cena.

Národno-gospodarske stvari.

Avstrijska deželjska banka,

njeni najnovejši sklepi in njena razna podjetja

(Konec.)

Ravno tisti dan, ko je zborovala izredna glavna skupščina avstrijske deželjske banke (österreichische Länderbank) se je vršila glavna izredna skupščina avstrijske planinske rudarske družbe tudi pod predsedstvom grofa Wodzickega. Zbralo se je 31 delničarjev, ki so vsega skup 23.500 delnic zastopali. Po kratkem razjasnenju združivnih in kupnih pogojev, katere so bile, odkar se je družba ustanovila, sklenjene, je upravni svetovalec dr. Luggin utrjeval vse predloge, ki so stali na dnevnem redu. Kar se tiče izdaje nadaljnjih 150.000 delnic, se je najprej pokazalo, da je potreba, da se mora onim pogodbam vstreči, ki so bile z Innerbergško in Marijacejsko družbo sklenjene. Kar se tiče izdaje delnic namesti prioritet, kaže in povdarja dr. Luggin koristi, katere so s tako operacijo zvezane, kajti tako bodo vse delnice vrgle ravnomen in stalen dobiček. Predlogi so bili enoglasno sprejeti in sklenjeno je bilo: nadaljnjih 150.000 delnic avstrijske planinske rudarske družbe izdati in kapital tako na višino od 30 milijonov povzdigniti. Upravni svet je bil zato pooblaščen, da delnice ali proti gotovemu vplačevanju izdá ali pa da jih delničarjem fuzioniranih rudarskih družeb prepusti. Naposled se je upravitvenemu svetovalstvu pravica dala, da potem, ko bode sklenjena prememba pravil potrjena, še 200.000 delnic, delnico po 100, izdá, s čemur se bode delniški kapital na 50 milijonov gold. pomnožil.

Neposredno pred glavno skupščino je upravni svet imel svojo sejo, v kateri se je osnovalni odbor ustanovil. V tem odboru so gospodje: dr. Benischko, C. Avgust pl. Frey, dr. Luggin, Karol Sarg in dr. Schreiner, katerim predsednik je vladni svetovalec Hahn.

Šolske stvari.

Zborovanje šolskih društev:

„Vdovskega učiteljskega društva“, „Slovenskega učiteljskega društva“ in „Narodne šole“ v Ljubljani.

Po mnogoletni navadi naj „Novice“ tudi letos o teh zborovanjih kaj malega povedó. Vršila so se 22. dne septembra.

Ob 8. uri zjutraj bila je v cerkvi sv. Jakoba kot vvod zborovanju sv. maša, katero so služili prečastni prošt gosp. dr. Jarc. Petje, s katerim so naši gosp. učitelji poveličevali sveti obred, bilo je tako krasno, da si naš narod res sam sebi more čestitati, da šteje take

izvrstne pevske moči med svojim učiteljstvom. — Ob 9. uri pričela so se zborovanja v prostorih katoliške družbe; radostni smo videli vse sedeže prostorne dvorane zasedene, v dokaz, da naše učiteljstvo ni nečimurno o zadevah, katere mu služijo v korist.

Najprej zborovalo je „Vdovsko učiteljsko društvo“. Gospod dr. A. Jarc pričel je zborovanje kot predsednik s prisrčnim pozdravom in izrekel resnično veselje, da se je sešlo toliko udov. Potem je naznanil, da je nemila smrt vgrabila to leto društvu dva uda, namreč vpokojenega učitelja ljubljanske normalke g. Martina Ivanetiča in pa bivšega učitelja Jern. Štamcarja iz Črnega Vrha pri Idriji, ter povabil nazoče, naj izrazijo rajnima svoje sočutje z vstanjem, kar se je zdajci zgodilo. Omenil je gosp. prvosednik dalje, da je vrlega tajnika in blagajnika gosp. Mateja Močnika to leto trla nevarna bolezen; vendar ga je mili Bog ohranil društvu na veliko veselje; — vsi nazoči udje pritrdijo predsedniku s krepkimi „živio“-klici. Dalje omeni g. predsednik, da „vdovsko učiteljsko društvo“ deluje zdaj že dvajseto in eno leto, — da je iz malega šibkega drevesca izrastlo krepko drevo in da je bil blagoslov Božji vidoma razlit nad njegovim delovanjem, kar dovolj očitvidno kaže to, da društvo premore uže okoli 40.000 gold.

Ozir po svetu.

Gozdovi, lov in ribarstvo

v rumunskih transilvanskih Alpah.

Na meji med Rumunijo in Erdeljskim (Sedmograškim) dvigujejo se od izhoda do zahoda transilvanske Alpe (planine). Popisati hočem tu le oni oddelek, ki se razprostira na izhodu vulkanskega prehoda do reke Aluta (Olt). Po tem delu vije se Lotru proti Aluti, in po njem se imenuje dolina „lotska“ (roparska).

Švica, Tirolska, Kranjska in vse druge zahodne gorate dežele imajo jedva toliko romantičnih dolin, kakor je lotska. Dolga je več ko 14 ur; od nje se odcepljó na desno in levo stranske doline ali prav za prav struge, katerih največe se zovejo: Vasiljad, Paskoja, Vojnasa, Vojnasica, Lahorica itd. Priroda se tukaj kaže še v svojem prvotnem stanju. Čuditi se moraš obilnosti in mnogovrstnosti rastlin; posebno praproti in povodne rastline se odlikujejo po svoji velikosti. Jelke, smreke, javori in jeseni rastó skupaj v dolini, više gori v hribih mine mnogovrstnost rastlinstva, javori in jeseni se vidijo bolj redkoma, in v visočini 3500' nadmorske visokosti vidiš le še jelke, a te tako visoke, kakor se morejo opazovati le ondi, kjer se človeška roka nikdar še ni dotaknila veličastne narave. V Lahorici stojé macesni, katerih debla merijo 1.5 m. v premeru, v Paskoji in drugod pa hrastje. Tu še nikdar sekira ni zadonela, gozdi so še v prvotnosti in raznovrstnosti, kakor jih je narava ustvarila in božja vsemogoča roka jim dala rasti. Na stotine oralov gozda je nevihta podrla, na tleh ležé čez dvesto let stare smreke in orjaške bukve, a iz razvalin kalí uže zopet novo življenje.

Drugod najdeš zopet sredi zelenega gozdovja prostrane planjave, pokrite s črnim pepelom. Čubani (ovčarji) so jih zažgali, ki potrebujo paše za svoje čede.

Kedar sneg kopní in se združijo vode iz posameznih potokov v globoki lotski strugi, narašča Lotru mahoma. Skale in veliko kamenje, drevesa s koreninami vred valí reka seboj; kjer je struga ozka, ondi si deroča voda sama zapre pot, a potem narašča tem huje, dokler se silno močjo ne predre mogočnega napotja. V divji prostosti valí se navzdol, dokler si zopet sama se